

17.3.2026

D/23/04.07.02/2025

Tarkastuskertomus 5/2026 iäkkäiden omaishoidon tuki

Yhteenveto kertomusluonnoksen lausunnoista

Valtiontalouden tarkastusvirasto on pyytänyt ja saanut viitekohdassa mainitun tarkastuskertomuksen luonnoksesta palautetta seuraavasti:

- Sosiaali- ja terveysministeriö 4.3.2026
- Valtiovarainministeriö 27.2.2026
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 3.3.2026
- Etelä-Karjalan hyvinvointialue 24.2.2026
- Etelä-Savon hyvinvointialue 3.3.2026
- Helsingin kaupunki 5.3.2026
- Itä-Uudenmaan hyvinvointialue 9.3.2026 (ei lausuttavaa)
- Kainuun hyvinvointialue 27.2.2026
- Kanta-Hämeen hyvinvointialue 24.2.2026
- Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue 6.3.2026 (ei lausuttavaa)
- Keski-Suomen hyvinvointialue 24.2.2026
- Kymenlaakson hyvinvointialue 5.3.2026
- Lapin hyvinvointialue 5.3.2026
- Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue 4.3.2026
- Pirkanmaan hyvinvointialue 3.3.2026
- Pohjanmaan hyvinvointialue 9.3.2026
- Pohjois-Karjalan hyvinvointialue 4.3.2026
- Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue 4.3.2026
- Pohjois-Savon hyvinvointialue 10.3.2026 (ei lausuttavaa)
- Päijät-Hämeen hyvinvointialue 26.2.2026
- Satakunnan hyvinvointialue 2.3.2026
- Vantaan ja Keravan hyvinvointialue 5.3.2026
- Varsinais-Suomen hyvinvointialue 5.3.2026

Lausuntoa pyydettiin myös Etelä-Pohjanmaan ja Keski-Uudenmaan hyvinvointialueilta, jotka eivät antaneet lausuntoa.

Lausunnonantajilla on ollut tilaisuus lausua näkemyksensä tarkastuskertomusluonnoksessa esitetyistä tarkastusviraston kannanotoista sekä esittää kertomusluonnoksen tekstiin korjaus- ja täsmennysehdotuksia.

Ennen lopullisen tarkastuskertomuksen antamista tarkastusvirasto on kertomusta viimeisteltäessä ottanut huomioon palautteen seuraavasti:

Lausunnonantajien näkemykset kannanotoista ja suosituksista

Palautteen antajien lausunnoissa on pääosin yhdytty kertomusluonnoksen kannanottoihin, mutta osassa lausunnoista on esitetty joitakin varauksia.

Omaishoidon tuen kustannukset, tietopohja ja tilastointi

Suurin osa lausunnonantajista yhtyi tarkastuskertomuksessa esitettyyn näkemykseen siitä, että iäkkäiden omaishoidon tuen tietopohjassa ja omaishoidon tukeen kuuluvien sosiaali- ja terveyspalveluiden kustannusten seurannassa on kehittämistarpeita. Hyvinvointialueet yhtyivät lausunnoissaan laajasti

tarkastusviraston kannanottoihin ja suosituksiin. Hyvinvointialueet korostivat lausunnoissaan ohjauksen merkitystä tietorakenteiden ja tilastoinnin yhtenäistämässä, jotta iäkkäiden omaishoidon tuen kustannuksia voidaan seurata tarkemmin.

Valtiovarainministeriön ja THL:n lausunnoissa nostettiin esille, että AURA-palveluluokitus ei mahdollista iäkkäiden omaishoidon tuen kustannusten nykyistä tarkempaa seurantaa kansallisella tasolla. Valtiovarainministeriön mukaan hyvinvointialueilla ja Helsingin kaupungilla on kuitenkin omasta taloudestaan ja toiminnastaan saatavilla tarkempaa tietoa, kuin mitä kansallisesti kerätään. Valtiovarainministeriön mukaan omaishoidon tuen kokonaiskustannusten tarkempi kansallinen seuranta olisi mahdollista lähinnä tilinpäätöstietoja täydentävän HYYTT-raportointia laajentamalla. Valtiovarainministeriö katsoo kuitenkin lausunnossaan, että omaishoidon tuen kokonaisuus ei ole taloudellisesti niin merkittävä, että sen erityinen seuranta osana talousraportointia olisi perusteltua. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos esittää lausunnossaan tarkastusviraston kannanottojen ja suositusten mukaisesti, että jatkossa tulisi määritellä omaishoidon kustannuserät kokonaiskustannusten arvioimiseksi.

Valtiovarainministeriö katsoo lausunnossaan, että ministeriön toimivalta iäkkäiden omaishoidon kokonaiskustannuksia ja kustannusseurantaa sekä yleisemmin tietopohjaa koskeviin suosituksiin rajoittuu kansalliseen tietopohjaan ja kustannusraportointiin. Ministeriö toteaa lausunnossaan, että toimintatiedon ja palveluiden tuotannon osalta suositusten tulisi kohdistua sosiaali- ja terveysministeriölle, hyvinvointialueille ja Helsingin kaupungille. Valtiovarainministeriö vastaa kuitenkin AURA-palveluluokituksesta ja alueiden tilinpäätöstietoja täydentävästä raportoinnista (HYYTT). Siksi Valtiontalouden tarkastusvirasto katsoo, että tietorakenteita ja tietojen yhtenäistämistä koskevat suositukset koskevat myös valtiovarainministeriötä.

Hyvinvointialueet toivat lausunnoissaan esiin, että alueiden vertailuun liittyy ongelmia puutteellisesti tai vaihtelevasti raportoitujen tietojen vuoksi. Tietopohjan puutteellisuus on huomioitu tarkastuskertomusluonnoksessa. Valtiontalouden tarkastusvirasto katsoo, että hyvinvointialueiden vertailu puutteellisista tiedoista huolimatta antaa riittävän kuvan alueiden välisistä eroista.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos kannattaa lausunnossaan suositusta omaishoidon tuen tilastoinnin ja tietorakenteiden harmonisoinnista sekä tietojen laadun varmentamisesta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos katsoo, että käynnissä oleva sosiaalihuollon tietopohjan ja tietorakenteiden kehittäminen ja harmonisointi, ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sosiaalihuollon seurantarekisteri tuottavat tulevaisuudessa nykyistä tarkempaa tietoa palvelujen asiakkuuksista ja muun muassa asiakkaiden sosiaalipalveluista.

STM ja THL esittävät lausunnoissaan kysymyksen siitä, pitäisikö suositukset 1 ja 2 ja STM:n osalta myös suositus 3 kohdistaa myös hyvinvointialueille. Suosituksia ei kuitenkaan päätetty kohdistaa hyvinvointialueille, koska ohjaavien ministeriöiden odotetaan ohjaavan hyvinvointialueita ja toteuttavan tarvittavat muutokset, jotta suositukset toteutuisivat.

Omaishoidon tuen myöntämisperusteet ja kattavuustavoite

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, useat hyvinvointialueet sekä Helsingin kaupunki katsoivat lausunnoissaan, että myöntämisperusteiden tarkentaminen on tarpeellista yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Sosiaali- ja terveysministeriö yhtyy tarkastuskertomuksessa esitettyyn näkemykseen, että omaishoidon tuen myöntämisperusteiden yhtenäistäminen edistäisi kansalaisten yhdenvertaisuutta. Ministeriö katsoo kuitenkin, että valmisteilla oleva omaishoidon tuen opas ja käynnissä oleva kansallinen ohjaus ja seuranta tukevat ja edistävät jo nyt yhdenmukaista omaishoidon tukea. Lisäksi ministeriö toi lausunnossaan esiin, että puoliväliriihen päätöksen mukaisesti se selvittää omaishoidon tuen yhtenäistämistä lainsäädännön tasolla ja/tai maksamisen siirtämisestä Kelaan. Lopulliseen tarkastuskertomukseen lisättiin, että ministeriössä on valmisteilla myös puoliväliriihen päätöksen mukainen selvitys omaishoidon tuen maksamisen siirtämisestä Kelaan.

THL:n, Pohjanmaan hyvinvointialueen, Etelä-Savon hyvinvointialueen ja Helsingin kaupungin lausunnoissa kommentoitiin tarkastusviraston suositusta alimman hoitopalkkion myöntämisperusteiden tarkentamisesta ja tuotiin esiin, että sääntelyä tulisi tarkentaa laajemmin koskemaan omaishoidon tuen kokonaisuutta. Valtiontalouden tarkastusvirasto on tarkastuskertomuksessaan rajannut suosituksen koskemaan vain alinta hoitopalkkioluokkaa, koska nykyisessä tilanteessa iäkkäät ovat eriarvoisessa asemassa omaishoidon tuen piiriin pääsyssä. Muita omaishoidon tuen palveluja, kuten omaishoitajan vapaapäiviä, valmennusta ja koulutusta ja hyvinvointi- ja terveystarkastuksia myönnetään lainsäädännön mukaisesti tai lainsäädännön asettamaa vähimmäismäärää enemmän. Tarkastusvirasto katsoo, että yhdenvertaisuuden näkökulmasta tärkeintä on, että asiakkaat pääsevät omaishoidon tuen piiriin yhdenvertaisesti. Lausuntojen perusteella tarkennettiin omaishoidon tuen sääntelyä koskevaa kannanottoa lisäämällä lopulliseen tarkastuskertomukseen seuraava lause: ”Eryteisesti alimman hoitopalkkioluokan myöntämiskriteereitä tulisi tarkentaa, koska se määrittelee palvelun piiriin pääsyn”.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo lausunnossaan, että suositus kansallisen kattavuustavoitteen asettamisesta tukisi omaishoidon tuen kehittämistä ja mahdollisesti lisäisi sen houkuttelevuutta. Ministeriön mukaan on kuitenkin tarkoituksenmukaista, että hyvinvointialueille jää mahdollisuus asettaa omat kattavuustavoitteensa. Varsinais-Suomen hyvinvointialueen ja Helsingin kaupungin lausunnoissa vastustettiin kuitenkin suositusta iäkkäiden omaishoidon tuen kansallisen kattavuustavoitteen asettamisesta, koska sen katsotaan rapauttavan palvelujen järjestämisen mallia ja kaventavan hyvinvointialueiden mahdollisuuksia järjestää palvelut parhaalla mahdollisella tavalla. Sen sijaan seitsemän hyvinvointialueen lausunnoissa kannatettiin kansallisen kattavuustavoitteen asettamista iäkkäiden omaishoidon tuelle. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen lausunnon perusteella tarkennettiin suositusta kansallisten tavoitteiden asettamisesta omaishoidon tuen kattavuudelle lisäämällä tarkennus, että suositus koskee iäkkäiden omaishoidon tuen kattavuutta.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos esitti lausunnossaan harkittavaksi suositusta omaishoidettavalle järjestettävästä tuesta. Valtiontalouden tarkastusvirasto katsoo kuitenkin, että vaikka tarkastuksen perusteella omaishoitajalle tarjottavissa palveluissa on puutteita, tarkastuksessa ei saatu riittävästi evidenssiä omaishoitajien saamista palveluista ja jaksamisesta, jotta tarkastusvirasto olisi voinut tehdä niiden puutteista suosituksen.

Lausunnonantajien näkemykset havaintoluvuista

Lausunnonantajat antoivat vain muutaman kommentin havaintolukuihin.

Valtiovarainministeriö toi lausunnossaan esille myös tarkastuskertomusluonnoksessa todetun asian siitä, että iäkkäiden omaishoidon tuen kustannussäästölaskelmiin sisältyy erilaisia epävarmuuksia. Valtiovarainministeriön lausunnon perusteella tarkastuskertomukseen tehtiin seuraava lisäys kustannussäästölaskelmia koskevaan lukuun: ”Valtiovarainministeriön tarkastuskertomusluonnokseen antamassa lausunnossa tuotiin esille, että omaishoidon tuen tuottamista kustannussäästöistä ei saada tukea vertailemalla ympärivuorokautisen hoivan ja omaishoidon tuen peittävyyttä alueittain. Suurempi omaishoidon tuen kattavuus ei näy pienempänä ympärivuorokautisen hoivan kattavuutena alueilla. Omaishoidon tuki ei siten välttämättä korvaakaan muita palveluita.”

Teknisluonteiset täsmennys- ja korjausehdotukset

Sosiaali- ja terveysministeriön ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen lausunnot sisälsivät pienimuotoisia korjausehdotuksia kertomusluonnokseen. Ehdotukset on otettu huomioon lopullisessa tarkastuskertomuksessa. Varsinais-Suomen hyvinvointialueen lausunnon perusteella tarkastuskertomusluonnoksen taulukon 2 tietoja tarkennettiin hyvinvointialueen osalta. Helsingin kaupungin lausunnon perusteella lopulliseen tarkastuskertomukseen täsmennettiin RAI-mittariston käyttöä koskevaa tekstiä Helsingin kaupungin osalta.

Lisätietoja: Ylitarkastaja Olli Karsio, p. 09 432 5873